

Білявська Л.Г., кандидат сільськогосподарських наук

Полтавська державна аграрна академія

Білявський Ю.В., кандидат біологічних наук

Полтавський інститут агропромислового виробництва

ім. М.І. Вавілова УААН

Новий ранньостиглий сорт сої Алмаз

Проведені пошук і виявлення джерел адаптивності сої до несприятливих факторів навколишнього середовища. Створено новий сорт сої Алмаз та наводяться дані господарсько-цінних ознак та насінневої продуктивності

Постановка проблеми.

Соєва культура відіграє важливу роль у балансі продовольчих ресурсів, а також у підвищенні культури землеробства, азотному балансі ґрунту та структурі посівів. Ця культура водночас є продовольчою, лікарською і кормовою. Її вважають стратегічною культурою і найперспективнішою у XXI сторіччі [1]. Україна має чи не найкращі в Європі можливості для її культивування. Зростаюча вітчизняна потреба в сої зумовила невідкладне завдання по збільшенню її виробництва в країні [2].

Аналіз основних досліджень і публікацій в яких викладено рішення проблеми. Одним із шляхів виконання поставленого завдання є створення і впровадження у виробництво більш продуктивних сортів, адаптованих для вирощування у конкретній кліматичній зоні [3].

Вивченню адаптивності сої до таких факторів середовища, як знижені та підвищені температури, водний дефіцит, тривалість дня присвячено цілий ряд робіт вітчизняних авторів [4-7]. Різноманіття природно-кліматичних зон в Україні змушує вести селекцію на адаптивність у різних напрямках.

Мета досліджень і методика їх проведення. З цією метою вивчали реакцію колекційних та селекційних зразків сої на тривалість дня, температуру під час вегетації рослин за різних строків сівби, понижену температуру під час проростання насіння, понижену інсоляцію.

Дослідження з питань адаптивної селекції сої були розпочаті у 1987 році на Красноградській дослідній станції ІЗГ УААН, а з 2001 року продовжені в Полтавській Державній аграрній академії. З використанням джерел адаптивності створений новий вихідний матеріал, який вивчався в різних ланках селекційного процесу. Закладка польових і лабораторно-польових дослідів та фенологічні спостереження проводили відповідно до Державних стандартів України та методичних вказівок Державної комісії із сортовипробування. Характеристику морфо-біологічних ознак протягом вегетації одержували згідно уніфікованого класифікатору роду *Glycine* [8]. Обліки хвороб та шкідників проводили із використанням стандартних методик [9]. Статистичну обробку отриманих даних проводили за методиками Б.О. Доспехова [10].

Результати досліджень та їх обговорення. В результаті узагальнення даних конкурсного сортовипробування була виділена селекційна лінія №2. В 2004 році вона була заявлена до Державного сортовипробування як новий сорт сої Алмаз. За результатами кваліфікаційної експертизи сорт був визнаний перспективним у 2006 році. А за даними 2-річного випробування занесений до Реєстру сортів рослин України на 2007 рік і рекомендований для вирощування у Лісостепу України. Свідоцтво про Державну реєстрацію № 07020. Авторське свідоцтво

Сорт сої Алмаз створений методом гібридизації молдавської лінії 3/86 та шведського сорту Fiskeby 840-5-3. Апробаційна група - abenaria.

Рослина має щільний кущ, стебло з закінченим типом росту. Опущення стебла сіре. Висота рослин – 60-70 см, висота кріплення нижнього боба – 12-14см. Листочки трійчасті з зеленими овально-цільнокраїми пластинками. Суцвіття – багатоквіткова китиця, по 5–7 квіток світло-фіолетового кольору. Боби світлі, слабозігнуті, 2-4 насінні. Насіння крупне, округло-овальне, жовте. Насінневий рубчик вузький, рудого кольору з вічком. Маса 1000 насінин – 190–220 г.

Сорт ранньостиглий, має нейтральну фотоперіодичну реакцію, холодостійкий, посухостійкий. Вегетаційний період становить 100-105 днів. Має підвищену стійкість до найпоширеніших хвороб та шкідників.

За період 2003-2005 рр. в дослідному господарстві Полтавської державної аграрної академії урожайність була достовірно вищою за урожайність сорту – стандарту Юг – 30. На ряді сортодільниць України сорт Алмаз значно перевищив національні стандарти за врожайністю на 5-8 ц/га. Крім високої продуктивності, особливістю сорту є високий вміст сирого протеїну в насінні –37-39%, жиру –24-26%.

Сорт має високу стійкість проти вилягання та розтріскування бобів.

Висновки. В результаті адаптивної селекції створено сорт сої Алмаз, який за результатами 2-річного Державного сортовипробування занесений до Реєстру сортів рослин України на 2007 рік і рекомендований для вирощування у Лісостепу України.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бабич А.О. Сучасне виробництво і використання сої. – Київ: Урожай, 1993. – С. 8-12.
2. Січкарь В.І. Особливості селекції сортів сої// Вісник аграрної науки. – 2004. – №5. – С. 47-51.
3. Шерепітько В.В. Наукові підходи селекції сої на підвищену адаптивність в Лісостепу України// Зб. наук. пр. Вінницького державного аграрного ун-ту. – Вінниця, 2001. – С. 72-78.
4. Михайлов В.Г. Селекція сої в Україні// Вісник аграрної науки. – 2000. - №12. – С. 33-35.
5. Лещенко А.К., Січкарь В.И., Михайлов В.Г., Марьюшкин В.Ф. Засухоустойчивость// Соя. – Киев: Наукова думка, 1987. – С. 159-162.
6. Січкарь В.И. Селекция сои на адаптивность к факторам внешней среды // Автореф. докт. дис. – Одесса, 1990. – 36 с.
7. Діянова Л.Г. Підбір вихідного матеріалу для селекції сої на адаптивність до лімітуючи факторів середовища// Автореф. канд. дис. – Дніпропетровськ, 1995. – 24 с.
8. Широкий унифицированный классификатор СЭВ рода *Glycine max*, Ленинград, 1981. – 41с.).
9. Довідник із захисту рослин / Л.І. Бублик, Г.І. Васечко, В.П. Васильєв та ін.; За ред. М.П. Лесового.– К.: Урожай, 1999.– 744 с.

10. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта: (С основами статистической обработки результатов исследований). – Изд. 4–е, перераб. и доп.– М.: Колос, 1979. – 416 с., ил.

Л.Г. Белявская, Ю.В. Белявский.

Новый раннеспелый сорт сои Алмаз

Проведен поиск и выявлены источники адаптивности сои к неблагоприятным факторам окружающей среды. Выведен новый сорт сои Алмаз, приводятся данные хозяйственно ценных признаков и семенной продуктивности.

L.G.Beljavskaja, Ju.V.Belyavsky.

New early maturing variety about Diamond

Search is lead {carried out} and sources of adaptibility of a soya to adverse factors of an environment are revealed. The new grade about Diamond is deduced {removed}, the data of economic valuable attributes and seed productivity cited.

Білявська Людмила Григорівна, доцент кафедри генетики, селекції та насінництва. кандидат сільськогосподарських наук, Полтавська державна аграрна академія, 36003, м. Полтава, вул. Сковороди 1/3, моб. тел. 8-050-9481757.

Білявський Юрій Вікторович, завідувач лабораторії агроекології та захисту рослин, кандидат біологічних наук; Полтавський інститут АПВ ім. М.І. Вавилова УААН 36029, м. Полтава, вул. Шведська, 86, тел/факс (8 05322) 7-17-77,